

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

1-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№SI-1 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2025-SI-1>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабинова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурад Мансур Бобомурадovich
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдугани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвохид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решает задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпўлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

Кириш сўзи	6
1. Xolbekov Abdug‘ani KOLONIALIZMNING IJTIMOIIY QIYOFASI (TURKIY XALQLARNING ISTILO QILINISHI MISOLIDA).....	9
2. Убайдуллаева Раиса ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ: СТРУКТУРА, СОДЕРЖАНИЕ И ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ.....	17
3. Сеитова Зухрагон ОТРАЖЕНИЕ ЖЕНСКОЙ КРАСОТЫ В ПОЭЗИИ ПОЭТОВ-СУФИСТОВ.....	24
4. Alikariyeva A‘loxon TA‘LIM SIFATI BOSHQARUVI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA TURLI YONDASHUVLAR TAHLILI.....	34
5. Mo‘minov Zokirjon TASHQI MIGRATSIYA: DAVLATLARNING INTEGRATSIYA SIYOSATI (BUYUK BRITANIYA MISOLIDA).....	40
6. Ходжаев Собир ИНДЕКС АКТИВНОГО СТАРЕНИЯ И ЗАНЯТОСТЬ ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	46
7. Абдувалиева Мумтозхон СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ И БАРЬЕРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОВЕДЕНИЯ.....	55
8. Burxanov Xusniddin MILLIY SAYTLAR MODERNIZATSIYALASHUVINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	66
9. To‘raxo‘jaeva Ra‘no AHOLI ORASIDAGI NOROZILIK KAYFIYATINI YUZAGA KELISHIDA AXBOROT TECHNOLOGIYALARINING O‘RNI.....	73
10. Nematova Dilfuza KAMBAG‘ALLIKNI O‘RGANISHDAGI ILMIY NAZARIY YONDOSHUVLAR.....	78
11. Eshmanova Iroda TRENDS IN CHANGES IN THE NATIONAL MENTAL CHARACTERISTICS OF UZBEK YOUTH IN MIGRATION CONDITIONS.....	87
12. Teshayev Doniyor OILAVIY NIZOLARNI HAL ETISH BO‘YICHA MEDIATORLAR TAYYORLASH YO‘NALISHLARI.....	94
13. Pخomov Umrbek O‘ZBEKISTON MAHALLALARIDA YOSHLARNING IJTIMOIYLASHUV JARAYONLARINING XUSUSIYATLARI.....	100
14. Nurqulov Bunyod YOSHLAR SIYOSIY IJTIMOIYLASHUVINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING JAMIYATDAGI O‘RNI.....	106
15. Qobilov Uchqun DAVLAT XIZMATCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGI VA MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASH UYG‘UNLIGI.....	114

16. Izzatulloeva Kamilla IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF ANTI-CORRUPTION EFFORTS IN THE SOCIAL SPHERE OF UZBEKISTAN.....	120
17. Burxanov Xusniddin AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MILLIY SAYTLARNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI.....	128
18. Imomova Nozimaxon O'ZBEKISTONDA MEHNAT MIGRATSIYASI SUBYEKTLARI SA'I-HARAKATLARINING MOTIVATSION TAVSIFI.....	135

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Mo'minov Zokirjon,

Sotsiologiya fanlari b.f.d. (PhD), dotsent
Namangan davlat universiteti huzuridagi
OMKPKQT markazi direktori
e-mail: zokir_odiliy@mail.ru

TASHQI MIGRATSIYA: DAVLATLARNING INTEGRATSIYA SIYOSATI (BUYUK BRITANIYA MISOLIDA)

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.16423450>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hukumatning migrantlar kelganidan keyin ularga nisbatan amlga oshiriladigan davlat siyosati muhokama qilinadi. U siyosat aralashuvining tarixi va maqsadlarini, “integratsiya” deganda nimani anglatishini, milliy va mahalliy siyosat aralashuvlari kimga qaratilganligini va siyosat munozaralari asosidagi ayrim masalalarni o‘rganiladi. Migrantning har bir adaptatsiya turiga moslashishi unga ziddiyatsiz qolish, ya’ni, yashash va o‘ziga yuklangan vazifalarni ishonchli hal etish imkonini beradi. Adaptatsiya migrant uchun u va uning oila a’zolari imkon qadar tezroq yangi muhitga ko‘nikishi hamda maqsadga erishishi uchun zarurdir. Bu adaptatsiyaning semantik formulasidir. Demak, bu zaruriy kontseptsiyani shakllantirishga asos bo‘ladi. Migrantlarning adaptatsiyasi – bu migrantlarning mezbon jamiyat sharoitlariga moslashish jarayoni bo‘lib, bu jarayonda migrantlar o‘zlari uchun yangi sharoitda yashab qolishga intiladilar.

Kalit so‘zlar: adaptatsiya, integratsiya, siyosat, migrant, jamiyat, jamoa, jarayon, huquq, fuqaro.

Муминов Зокиржон,

Доктор философии (PhD) по социологии, доцент
Директор Центра ЦППКВО
при Наманганском государственном университете
e-mail: zokir_odiliy@mail.ru

ВНЕШНЯЯ МИГРАЦИЯ: ПОЛИТИКА ИНТЕГРАЦИИ ГОСУДАРСТВ (НА ПРИМЕРЕ ВЕЛИКОБРИТАНИИ)

АННОТАЦИЯ

В этой статье обсуждается политика правительства в отношении иммигрантов после их прибытия. Он исследует историю и цели политического вмешательства, что означает “интеграция”, на кого направлены национальные и местные политические вмешательства, и некоторые вопросы, лежащие в основе политических дебатов. Приспособность мигранта к каждому типу адаптации позволяет ему оставаться бесконфликтным, то есть выживать и уверенно решать поставленные перед ним задачи. Адаптация необходима для того, чтобы

мигрант и члены его семьи как можно скорее приспособились к новой среде и достигли цели. Это семантическая формула адаптации. Так что это является основой для формирования необходимой концепции. Адаптация мигрантов – это процесс адаптации мигрантов к условиям принимающего общества, в процессе которого мигранты сами пытаются адаптироваться к новым условиям.

Ключевые слова: адаптация, интеграция, политика, мигрант, общество, коллектив, процесс, право, гражданин.

Muminov Zokirzhon,

Doctor of Philosophy (PhD) in Sociology, Associate Professor
Director of the Center CPPRPWHE at Namangan State University
E-mail: zokir_odiliy@mail.ru.

EXTERNAL MIGRATION: THE POLICY OF INTEGRATION OF STATES (USING THE EXAMPLE OF GREAT BRITAIN)

ABSTRACT

This article discusses the government's policy towards migrants after their arrival. It explores the history and goals of political intervention, what “integration” means, who national and local political intervention targets, and some of the issues underlying political debate. The migrant's ability to adapt to each type of adaptation allows him to remain conflict-free, that is, to survive and to confidently face the challenges that lie ahead. Adaptation is necessary for the migrant and his family members to adapt to the new environment as quickly as possible and to reach their destination. It's the semantic formula of adaptation. So that's the basis for the conceptual framework that we need. Migrant adaptation is the process of migrants adapting to the conditions of the host society, in which migrants themselves try to adapt to new conditions.

Key words: adaptation, integration, policy, migrant, society, the collective, the process, the law, the citizen.

KIRISH

“Integratsiya” atamasi akademik va siyosiy bahslarda turli ma’nomlarni anglatadi hamda turlicha ishlatilishi mumkin [1]. Tarixan integratsiya ko‘pincha aholining qolgan qismiga o‘xshab ketishning bir tomonlama traektoriyasi, ya’ni migrantlarning moslashuviga urg‘u berilgan “assimilyatsiya” sifatida qaralgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, jarayonning natijasi aslida ular uchrashadigan boshqa rezidentlarning reaksiyalari va ular bilan aloqada bo‘lgan muassasalar, shu jumladan imkoniyatlar (masalan, bo‘sh ish o‘rinlari) va to‘siqlar (masalan, malakalarni tan olmaslik) bilan sezilarli darajada ta’sir qiladi. Shunday qilib, hozirda tahlilda keng qo‘llaniladigan atama shundan iboratki, integratsiya “ikki tomonlama” jarayondir (yoki migrantlarning davom etayotgan transmilliy aloqalarini hisobga olgan holda uch tomonlama deyish mumkin) [2].

Integratsiya bir emas, balki bir qator jarayonlardir. U mehnat bozori va ijtimoiy institutlarda ishtirok etish (masalan, ta’lim), ijtimoiy o‘zaro ta’sir, munosabat va madaniy amaliyotlarni o‘zgartirish va fuqarolik ishtirokini o‘z ichiga oladi. Vaqt o‘tishi bilan migrantlar va ular bilan muloqotda bo‘lganlarning o‘ziga xosligi va tegishliligi hissi ham o‘zgarishi mumkin. Bu turli jarayonlar sodir bo‘ladigan sur’at o‘zgarib turadi va bir sohada sodir bo‘layotgan narsalar (masalan, fuqarolik ishtiroki) boshqasiga (masalan, tegishlilik hissi) ta’sir qilishi mumkin [3].

METODOLOGIYA

Siyosatchilar uchun asosiy omil - migrantlar qabul qiluvchi davlatga kelganidan keyin ular bilan nima sodir bo‘ladi? Ba’zi yangi kelganlar ish, uy-joy va o‘zlariga kerak bo‘lgan har qanday xizmatlarga osongina kirishadi va yangi ijtimoiy tarmoqlarni qurishni boshlaydilar. Qochqinlar kabi ba’zi migrant guruhlarning mehnat bozorida ishtirok etish darajasi past [4] va nomutanosib ravishda yomon uy-joy va sog‘liq sharoitlari. Migratsiya bilan bog‘liq jamoatchilik xavotirlari ba’zi migrantlar “integratsiya” qilishni istamaydi, degan fikrni aks ettirishi mumkin: masalan, ingliz tilini o‘rganish

yoki o'zlarining yaqin hamjamiyatidan tashqaridagi odamlar bilan muloqot qilish. Tadqiqot natijalari ko'proq ular duch kelishi mumkin bo'lgan ishtirok etishdagi to'siqlarga qaratilgan.

Bu siyosat maqsadlari qanday bo'lishi kerak va mas'uliyat qayerda bo'lishi kerak degan savol tug'iladi. Asosiy e'tibor bandlikdagi to'siqlarni bartaraf etishga qaratilishi kerakmi yoki madaniy amaliyotlar bo'lishi kerakmi? Ijtimoiy integratsiyada keskinlik bo'lmasligi uchun etarli yoki maqsad mustahkam munosabatlarni rivojlantirish bo'lishi kerakmi? Barcha aholi siyosiy aralashuvga duchor bo'lishi kerakmi yoki faqat ma'lum guruhlar? Agar bu davlat siyosati masalasi bo'lsa, u birinchi navbatda markaziy va avtonom hukumatlarga yoki mahalliy hokimiyatlarga tegishli bo'ladi; va kim to'lashi kerak?

Migrantlar uchun hukumat doimiy ravishda integratsiya siyosati choralari uchun muayyan mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi lozim bo'ladi. Yaqin vaqtgacha qabul qiluvchi davlatlar tomonidan oilaviy migrantlar, kamdan-kam hollarda mehnat migrantlari yoki talabalar e'tiborga olinardi. Boshqa rezidentlar va muassasalarning munosabatlari va amaliyotlariga ham unchalik e'tibor berilmagan. Ular integratsiya jarayonlarida asosiy rol o'ynashi hamda yuqori natijalari hozirda e'tirof etilgan.

ASOSIY QISM

Evropa Ittifoqining boshqa ko'plab davlatlaridan farqli o'laroq, Buyuk Britaniyaning milliy siyosati odatda yangi kelganlarni ma'lumot, maslahat yoki xizmatlar uchun ustuvor deb belgilamagan. Ko'pgina mahalliy hokimiyat organlari va xizmat ko'rsatuvchi provayderlar o'z tashabbusi bilan harakat qilib, migrantlar, jamoatchilik tomonidan ma'lumot va maslahatlar beriladi. Yangi kelganlarga e'tiborning yetishmasligi, aynan o'shalar ekanligi haqidagi asosiy taxminni aks ettirishi mumkin uzoq muddatda Buyuk Britaniyada qolish, aralashuv va resurslarni taqsimlash uchun ustuvor bo'lishi kerak. Buyuk Britaniyada yashash va Buyuk Britaniya fuqarosi bo'lish uchun ariza bergan har bir kishiga Buyuk Britaniyadagi hayot haqidagi ma'lumotlar til talablari bilan birga taqdim etiladi [5].

Shuningdek, migrantlarni o'z vakolatlari doirasida o'z ichiga olgan siyosatlar mavjud: masalan, kamsitish va xizmat ko'rsatishning muhim sohalari, masalan, ingliz tilini o'qitish. Sog'liqni saqlash va ta'lim sohalarida migrantlarning alohida ehtiyojlarini qondirish uchun ba'zi maqsadli choralar ko'riladi. Biroq, Ijtimoiy inklyuziya bo'yicha parlamentdagi Butun partiyaviy siyosat guruhi 2017-yilda "Buyuk Britaniyaning bu boradagi siyosat yondashuvi Evropaning aksariyat mamlakatlari bilan solishtirganda hayratlanarli darajada qo'lda bo'lganini ta'kidladi".

Buyuk Britaniyaning milliy integratsiya siyosati mavjud emas. Ichki ishlar vazirligi qochqinlar integratsiyasi, turar-joy va fuqarolik siyosati uchun mas'uldir, Uy-joy, jamoalar va mahalliy boshqaruv vazirligi (MHCLG) esa Angliyada ijtimoiy birlashishga rahbarlik qiladi. Boshqa bo'limlar ta'lim va kattalar malakasi kabi siyosat sohalarida tashabbuslarni boshqaradi. Integratsiya – bu alohida masala va Buyuk Britaniyaning har bir tarkibiy qismi o'ziga xos yondashuvni ishlab chiqdi, ammo migratsiya siyosati uchun javobgarlik Ichki ishlar vazirligida qoladi.

Integratsiya siyosati tarixi 1960-yillarda boshlangan va Yangi Hamdo'stlik (Yevropa) davlatlaridan kelgan migrantlarga qaratilgan edi. Ular duch kelgan ochiq dushmanlik siyosatning kamsitish va irqiy nafratni qo'zg'atishga qarshi kurashga, ijtimoiy munosabatlarni boshqarish mexanizmlariga qaratilishini ta'minladi. Hamdo'stlik migrantlari, shuningdek, saylash va saylovlarda ishtirok etish huquqini, shuningdek, fuqarolikka qabul qilishda tezkor yo'lni saqlab qolishdi. Biroq, keyingi o'n yilliklarda siyosat migrantlarga emas, balki ushbu jamoalarning ikkinchi va keyingi avlodlariga qaratilgan edi [6]. Bu yangi kelganlarga nisbatan siyosatda ma'lum darajada hozirgi kungacha saqlanib qolgan bo'shliqni to'ldirdi.

2000-yilda ilk bor boshlangan Qochqinlar integratsiyasi strategiyasi tan olingan qochqinlarga (boshpana izlovchilar emas) ish, uy-joy, ijtimoiy nafaqalar, sog'liqni saqlash, ta'lim va til xizmatlaridan foydalanishda yordam berish hamda jamiyatda ishtirok etishni rag'batlantirishga qaratilgan. Maqsad assimilyatsiya qilish emas, balki qochqinlarga jamiyatning teng huquqli a'zolari sifatida o'z potentsialini ro'yobga chiqarishga imkon berish edi [7].

2001-yilda Angliya shimolidagi shaharlardagi tartibsizliklardan so'ng, Leyboristlar hukumati dastlab migrantlarga e'tibor qaratmagan, balki madaniy assimilyatsiya va Britaniya qadriyatlariga urg'u berib, uzoq vaqtdan beri mavjud bo'lgan etnik ozchilik jamoalari bilan bog'liq muammolarni

ko‘rib chiquvchi jamiyatni birlashtirish dasturi ishlab chiqildi. 2004-yilda Yevropa Ittifoqi kengayishi ortidan Sharqiy va Markaziy Yevropadan kelgan odamlarning ko‘pchiligi migratsiya tajribasi kam bo‘lgan hududlarga joylashdi, Integratsiya va Birlashish Komissiyasining 2007-yildagi tanqidiy hisobotidan so‘ng mahalliy hokimiyat organlari va xizmat ko‘rsatuvchi provayderlar uchun qo‘shimcha resurslar va tavsiyalar berilishiga olib keldi.

2012-yilgi “Integratsiya uchun shart-sharoit yaratish” strategiyasining qisqacha bayonida integratsiyaga tuman darajasidagi odamlarning birgalikdagi ishtiroki orqali erishilishi aytilgan. Hukumat “faoliyatni markaziy boshqaruvdan mahalliy rahbariyatga va jamoatchilikdan ixtiyoriy va xususiy sektorga qayta taqsimlash majburiyatini oldi”.

Bunga javoban, Uy-joy, jamoalar va mahalliy boshqaruv vazirligi (MHCLG) 2018-yilda Integratsiyalashgan Jamiyatlar Strategiyasi - “Yashil kitob”ini nashr etdi, keyin 2019-yilda Angliya uchun idoralararo harakatlar rejasini e‘lon qildi. “Yashil kitob”da tashkil etilgan jamoalar va migrantlarga qaratilgan: “Integratsiya har kimning rolini o‘ynamaydi, bu qadriyatlarni qo‘llab-quvvatlashda nafaqat shu joyda, balki bu joyni o‘z uyiga aylantirmoqchi bo‘lganlarga ham tegishli.

Hujjatda integratsiyaga “odamlar kelib chiqishidan qat’iy nazar, umumiy huquqlar, mas’uliyat va imkoniyatlar asosida birgalikda yashaydigan, mehnat qiladigan, o‘rganadigan va muloqot qiladigan jamoalar”, deb ta’rif berilgan. Unda ingliz tilini ta’minlashni rag‘batlantirish, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish va mazmunli ijtimoiy aloqalarni rag‘batlantirish kabi integratsiya siyosatini rivojlantirish yo‘nalishlari belgilab berilgan. Bu e’tiborni tenglik va jamiyat hamjihatligining oldingi dasturlaridan yangi va doimiy jamoalarni qo‘llab-quvvatlashga o‘zgartirishni ta’minlaydi.

“Yashil kitob” bilan bir qatorda integratsiyani qo‘llab-quvvatlash uchun bir qator milliy siyosatlar ishlab chiqilgan, masalan, integratsiya strategiyalarini ishlab chiqish uchun MHCLG tomonidan qo‘llab-quvvatlanadigan Angliyada beshta mahalliy integratsiya zonalarini tanlash, Migratsiya monitoringi jamg‘armasi orqali integratsiyani moliyalashtirish va Ichki ishlar vazirligi tomonidan e‘lon qilingan integratsiya ko‘rsatkichlari to‘plami.

Shu bilan birga, vakolat berilgan ma’uriyatlarning har biri integratsiya siyosatiga o‘ziga xos yondashuvni qo‘lladi, ba’zi hollarda Buyuk Britaniya miqyosidagi ma’uriyatga qaraganda faolroq. Masalan, Shotlandiyada “Yangi Shotlandiya hukumati” strategiyasi o‘z yondashuvini “birinchi kundan boshlab integratsiya”ga yo‘naltirishi bilan farq qiladi, ya’ni boshpana izlovchilar ularga maqom berilishini kutish emas, balki yondashuvga qo‘shilishi kerak.

Integratsiya munozaralarining asosiy xatosi mahalliy va markaziy hukumat o‘rtasidagi mas’uliyatni taqsimlashdir. Mahalliy hokimiyat organlari migrantlarning o‘z jamoalarida mavjudligi bilan bog‘liq ko‘plab muammolarga eng yaqin va ma’lum darajada ularning ish, uy-joy, xizmatlar va fuqarolar ishtirokiga ta’sir qilishi mumkin. Biroq, ular integratsiya natijalariga ta’sir qiluvchi ba’zi tutqichlarni nazorat qilmaydi. Markaziy hukumat migrantlarning ishtirok etish huquqlari doirasini belgilaydi (masalan, ishlash huquqi va ovoz berish huquqi); kamsitish qonunchiligi kabi asosiy siyosat sohalari uchun javobgardir; va ma’lum darajada milliy ommaviy axborot vositalari va ommaviy nutqni shakllantiradi. Bu fuqarolik jamiyati va ish beruvchilarni ushbu kun tartibiga hissa qo‘shishga undashi va mahalliy hokimiyat organlarining o‘z aralashuvlari haqida xabardor qilish uchun dalillar bazasiga ega bo‘lishini ta’minlashi mumkin.

Buyuk Britaniyadagi ba’zi mahalliy hokimiyat organlari yaqinda qochqinlar va migrantlar uchun o‘zlarining integratsiya strategiyasini ishlab chiqishda etakchilik qildilar, boshqalari esa bu atamalardan foydalanmasdan tashabbus ko‘rsatdilar. 2010-yildan boshlab byudjetlar va siyosiy mas’uliyatni Angliya shahar mintaqalariga, shu jumladan bir qator "metro merlari"ni yaratish orqali o‘tkazish tendentsiyasi kuzatildi. Ular qo‘shimcha mas’uliyatni o‘z zimmalariga oldilar, ularning ba’zilari integratsiya bilan bog‘liq - eng muhimi, kattalar ta’limi byudjetini taqsimlash orqali ingliz tilini bilish va siyosat bilan bog‘liq bo‘lsa-da, ba’zi cheklovlar mavjud.

Mas’uliyat bilan bog‘liq – kim to‘lashi kerakligi haqidagi savol. Leyboristlar hukumati (1997-2010) migrantlar mahalliy tashabbuslar xarajatlariga hissa qo‘shishini qisman ko‘rsatish uchun viza to‘lovlari hisobidan moliyalashtiriladigan Migratsiya ta’siri jamg‘armasini (MIF) yaratdi. Uning ish beruvchilar mehnat migrantlari uchun til kurslarini ta’minlashga hissa qo‘shishi kerakligi haqidagi

taklifi migratsiyadan foyda ko'rganlar yuzaga keladigan xarajatlarga hissa qo'shishi kerak degan fikrni bir xilda aks ettirdi[8]. Koalitsiya hukumati 2010-yilda Migratsiya ta'siri jamg'armasining yopilishini e'lon qildi, lekin 2016-yilda Migratsiyani nazorat qilish jamg'armasini (CMF) yaratdi. MIF singari, CMF ham mahalliy hukumatlar uchun integratsiya tadbirlarini moliyalashtirish uchun grant dasturidir.

Migrantlarga ko'plab fuqarolik huquqlari, masalan, so'z erkinligi va yetib kelgandan so'ng adolatli sudlov huquqi (Inson huquqlari bo'yicha Evropa konventsiyasi kafolatlangan) beriladi. Boshqa jihatdan, ularning mehnat qilish, ijtimoiy uy-joy va xizmatlardan foydalanish, imtiyozlar olish yoki ovoz berish va oilasiga qo'shilish huquqlarining ko'lami ularning immigratsiya va fuqarolik maqomi hamda Buyuk Britaniyada yashash muddatiga bog'liq. Bu boradagi migratsiya siyosati integratsiyaga yordam beradimi yoki to'sqinlik qiladimi, degan savol tug'iladi.

Huquqlar va cheklovlar modeli murakkab va doimo rivojlanib boradi. Bu ish beruvchilar, xizmat ko'rsatuvchi provayderlar, maslahat agentliklari va migrantlar uchun kimning nimaga haqli ekanligini aniq tushunishni qiyinlashtirishi mumkin. Huquqlar va cheklovlar o'rtasidagi muvozanat mavjud bo'lganda, kirishni ta'minlashning afzalliklari (integratsiyani rivojlantirish yoki, masalan, jamoat salomatligini himoya qilish) va moliyaviy yoki siyosiy xarajatlar o'rtasidagi muvozanatni aks ettiradi. Immigratsiya sabablari bo'yicha ham kirish taqiqlanishi mumkin: xizmat mavjudligi sababli jalb qilinishi mumkin bo'lgan potentsial migrantlarni oldini olish yoki Buyuk Britaniyada bo'lish huquqiga ega bo'lmaganlarni mamlakatni tark etishga undash. Ushbu cheklovlarning ta'siri haqida cheklangan ma'lumotlar mavjud; yoki 2010-yildan keyin «dushman» yoki «mos» muhitda tartibsiz migrantlarga qo'yilgan qo'shimcha cheklovlarning ta'siri[9]. Shuning uchun bu cheklovlar ular erishmoqchi bo'lgan siyosat maqsadlariga mutanosibmi yoki integratsiyani cheklash nuqtai nazaridan samarasizligini baholash qiyin [10].

XULOSA

Migrantlarning jamiyat va mehnat bozoriga qo'shilish tabiati va darajasi siyosatchilar va jamoatchilik uchun qonuniy qiziqish uyg'otadigan masalalardir. Biroq, integratsiya uchun yagona milliy siyosat asoslari mavjud emas va bunday siyosatning maqsadlari qanday bo'lishi mumkinligi haqida konsensus yo'q. Milliy va mahalliy hukumat o'rtasida javobgarlik qayerda ekanligi haqida aniqlik yo'q; Integratsiyaning turli xil ta'riflari va ba'zi bir nomuvofiqliklar mavjud: masalan, migrantlar ingliz tilini o'rganishini kutish va til kurslariga borish imkoniyati yo'qligi.

Siyosiy ritorika va amaliyot migrantlar duch keladigan to'siqlarni bartaraf etishdan ko'ra, ularning integratsiyalashuv majburiyatiga ko'proq e'tibor beradi. Muxtor tuzilmalarning hukumatlari va ba'zi mahalliy hokimiyat organlari integratsiyani o'z rollarining bir qismi sifatida ochiq belgilagan, boshqalari esa boshqa dasturlarda tegishli tashabbuslarga ega. Migrantlar to'g'risidagi ma'lumotlarning yetishmasligi (etnik ozchiliklardan farqli o'laroq) kelajakdagi siyosat va amaliyotni xabardor qilish uchun integratsiya natijalari, shu jumladan aralashuvlarning ta'siri to'g'risida dalillarning kamligiga yordam beradi. "Integratsiya" siyosatining maqsadlarini fuqarolik jamiyati, ish beruvchilar va mahalliy hokimiyat organlarini ishontiradigan va rag'batlantiradigan tarzda tushuntirish amalda ularning faol ishtirokini ta'minlashda foydali bo'lishi mumkin.

Адабиётлар/ Литература/ References:

1. Integratsiya (lotincha integratio – tiklash, to'ldirish, integer – butun so'zidan)— bu suveren davlatlar o'rtasida tovarlar, xizmatlar, moliya, investitsiya, ishchi kuchi erkin harakatlanadigan iqtisodiy kenglikni tashkil qilish maqsadida birlashish jarayoni. 1) sistema yoki organizmning ayrim qismlari va funksiyalarining o'zaro bog'liqlik holatini hamda shunday holatga olib boruvchi jarayonni ifodalaydigan tushuncha; 2) fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayoni; differentsiatsiya bilan birga kechadi; 3) 2 va undan ortiq davlatlarning iqtisodiyotini o'zaro muvofiqlashtirish va birlashtirish.

2. Риттер М. Письма против интеграции: датские представления о культуре, расе и принадлежности. Этнос . 2018. doi.org/10.1080/00141844.2018.1458745

3. Раттер, Дж., Л. Кули и др. Вместе идем вверх: содействие равенству и интеграции среди различных сообществ Великобритании. Институт исследований государственной политики, Лондон, 2008 г.
4. Конне, З., Руис, И. и Варгас-Силва, К. Беженцы и рынок труда Великобритании. Отчет Compas. 2019. <https://www.compas.ox.ac.uk/2016/the-economic-outcomes-of-refugees-and-other-migrants-in-the-uk/>
5. Home Office. Жизнь в Великобритании: руководство для новых жителей. Home Office. Лондон. 2019 (qarang. Migratsiya Observatoriyasining “Fuqarolik: bu nima va nima uchun muhim?”).
6. Спенсер, С. Дебаты о миграции . Бристоль: Policy Press, 2011. – С. 212.
7. Home Office. Полноправные и равноправные граждане — стратегия интеграции беженцев в Соединенное Королевство. Лондон: Home Office 2000.
8. Гриффитс и Моррис. Иммиграционная стратегия для Великобритании. Шесть предложений по управлению миграцией для экономического успеха. IPPR: Лондон 2017 <https://www.ippr.org/research/publications/an-immigration-strategy-for-the-uk> .
9. (Migratsiya observatoriyasi, 2019).
10. Muminov Z. Management of adaptation and integration of migrants in migration processes. Science and innovation international scientific journal VOLUME 3 ISSUE 5 MAY 2024 ISSN: 2181-3337 | SCIENTISTS.UZ <https://zenodo.org/records/11351287>

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

1-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000